
Etudes sur la faune littorale de la Belgique. Mollusques

et autres animaux inférieurs recueillis sur la côte

Belge en 1882 (idem 1883).

E. Dumoulin

Zo luidde de oorspronkelijke titel van twee artikeltjes, geschreven door Paul Pelseneer, een Belgisch zoöloog-malacoloog en één van de eerste waarnemers van mollusken en andere zeeorganismen aan onze kust. De artikels werden gepubliceerd in 'Annales de la Société royale Malacologique de Belgique'. De Société Malacologique de Belgique was een vereniging die zich vooral met fossielen, en meer bepaald fossiele mollusken, bezighield. Rond het jaar 1920 hield deze vereniging echter op te bestaan. Pelseneer heeft nog meerdere verslagen geschreven over zijn vele waarnemingen, in bovenvermelde artikels is zelfs sprake van observaties van levend materiaal uit zijn zeeaquarium. Dat Pelseneer veel te doen had met de mariene biologie blijkt o.m. uit het feit dat hij op een gegeven moment pleit voor de oprichting van een Zoölogisch Station langs onze kust. De Annales en ook diverse Mémoires waarin ten tijde van het bestaan van de Société Malacologique werd gepubliceerd, herbergen waarschijnlijk nog een schat aan waarnemingen van het eerste uur.

Om een beeld op te hangen van de waarnemingen die P. Pelseneer verrichtte volgt hieronder dan een verkorte weergave van twee publicaties (1882 en 1883). De sterk verouderde naamgeving was nogal dikwijls de aanleiding tot veel zoekwerk om juist te weten te komen welke soort nu eigenlijk bedoeld werd.

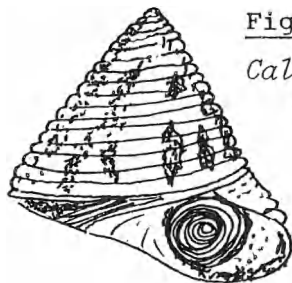
Onderstaande samenvatting is beperkt tot de Cephalopoden, Gastropoden en de Bivalven.

Cephalopoda

- +*Ommatostrephes sagittatus*: Heistse vissers vingen tijdens de zomer van 1882 één exemplaar
- +*Loligo media* (= *Alloteuthis subulata*): tamelijk talrijk te Blankenberge, werd van op de staketsels regelmatig opgevist tijdens de maand augustus
- Sepia officinalis*: 1 ♀ in de netten van een garnalvanger
- +*Sepiolo atlantica*: te Bl'ge aangetroffen in de netten van garnalvissers

Gastropoda

- Emarginula fissura*°° (= *Emarginula reticulata*): 1 exemplaar te Oostende
Emarginula rosea werd meerdere malen gevonden (elders gepubliceerd)
- Helcion pellucidum*°°: diverse ex. op het strand rond Oostende. Volgens Pelseneer vroeger verkeerdelijk als *Acmaea virginea*
- +*Patella vulgata*: levend op golfbrekers te Bl'ge
- Trochus tumidus*°° (= *Gibbula tumida*): op het strand van Heist en De Panne
- +*Trochus zizyphinum*
 (= *Calliostoma zizyphinum*
zizyphinum en/of
Calliostoma zizyphinum
simile) (Fig. 1): levend gevangen door Blankenbergse vissers
- +*Littorina littorea*: levend op stenen en golfbrekers
- +*Littorina rudis*: levend op de hoogste plaatsen van de golfbrekers. De variëteit *tenebrosa* komt eveneens voor tussen *rudis*
- +*Hydrobia ulvae*° (= *Peringia ulvae*): ledige ex. komen veel voor op kokers van *Terebella conchilega* en *Lanice conchilega*
- Rissoa semistriata*° (= *Putilla semistriata*): op een koker van *Terebella conchilega*
- Rissoa parva*° en *Hydrobia ventrosa*° (= *Turboella*

Figuur 1.
Calliostoma
zizyphinum

- parva parva* en/of *T. p. interrupta*, *Hydrobia stagnorum*): op kokers van de schelpkokerworm
 +*Adeorbis subcarinatus*° (= *Tornus subcarinatus*):
 1 ledige schelp op een koker van *Terebella conchi-*
legæ,
 -*Cerithium perversum* (= *Triphora perversa adversa*):
 1 mooi exemplaar op een steen meegebracht door
 Blankenbergse vissers. Pelseneer geeft ook op
 dat exemplaren te Oostende verzameld werden.
 -*Scalaria clathratula*° (= *Epitonium clathratulum*
clathratulum): samen gevonden met bovengenoemde
 soort
 -*Cypraea europaea*°° (= *Trivia arctica* en/of *T.*
monacha): 1 afgerold exemplaar op het strand van
 Blankenberge
 -*Trophon truncatus*°° (= *Trophonopsis truncatus*):
 gerolde exemplaren te Blankenberge (Fig. 2)
 +*Purpura lapillus* (= *Nucella lapillus lapillus*):
 levend op de uiteinden van golfbrekers
 +*Buccinum undatum*: opgevist op oesterbanken (18 à
 20 meter diepte)
 -*Neptunea gracilis*° (= *Sipho gracilis*) (1): tame-
 lijk talrijk langs gans de kust.
 Soms levend gevangen.

Figuur 2. *Trophon truncatus*

- Pleurotoma turricula*° (= *Oenopota turricula*)
 enkele exx. op zelfde vindplaats als *Cypraea*
europaea
 -*Pleurotoma septangularis*° (= *Haedropleura septan-*
gularis): 1 ex. in de omgeving van Oostende
 -*Defrancia purpurea*° (= *Philbertia prupurea*):
 zelfde plaats als bovenvermelde soort

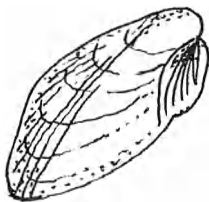
---

(1) bij *Sipho gracilis* geldt ° alleen voor de exx.
 gevonden langs de kust; geldt^t daarbij ook de vraag of
 ze wel tot deze soort behoren. Het betreft hier mis-
 schien de fossiele soort *S. curtus* uit het Pliocéen.

- Utriculus obtusus*° (= *Retusa obtusa*): 1 leeg
exemplaar op *Terebella conchilega*

Bivalvia

- Modiolaris marmorata* (= *Musculus tumidus*): diverse
exemplaren levend op stenen aangetroffen (Fig. 3)
-*Pecten pes-lutrae*° (= synoniem voor?): alleen
losse kleppen verspreid over de kust, soms tame-
lijk vers.
+*Pecten tigerinum*°° (= *Palliolum tigerinum*): losse
kleppen, niet levend, zeldzaam
+*Montacuta ferruginosa* (= *Tellimya ferruginosa*):
vele losse kleppen op kokers van de schelpkokerworm
+*Cardium edule* (= *Cerastoderma edule*): levend na-
bij de laagwater limiet
+*Mactra subtruncata* (= *Spisula subtruncata*): langs
bijna gans de kust op de limiet van laagwater
-*Lutraria elliptica* (= *Lutraria lutraria*): gebro-
ken stukken op het strand
+*Gastrana fragilis*°°: losse kleppen te Blankenberge
werd als levend voor de kust aanzien
+*Tellina solidula* (= *Macoma balthica*): levend langs
de kust in het zand bij laag water
+*Donax vittatus*: te vinden samen met *Donax truncu-*
lus. *Donax vittatus* is echter het talrijkst.
+*Syndosmya alba* (= *Abra alba*): zelfde vindplaats
als *Mactra subtruncata*
-*Tapes virgineus* (= *Venerupis rhomboïdes*): 1 jong
ex. levend op een steen
+*Tapes pullastra* var. *perforans* (= *Venerupis sene-*
galensis forma *saxatilis*): tamelijk algemeen in
stenen opgebaggerd op 30 à 35 meter diepte
-*Panopaea plicata* (= *Turneria jeffreysi*): 1 verse
klep op een aangespoelde balk

Figuur 3. *Musculus tumidus*

- + *Pholas candida* (= *Barnea candida*): levend aange-
troffen in turfblokken die na storm aanspoelen,
ook levend in kleibanken
- + *Pholas crispata* (= *Zirfaea crispata*): levend in
turf, ook levend in het zand bij laagwater
- *Teredo megotara* (= *Psiboteredo megotara*): in aan-
gespoeld hout te Oostende samen met *Teredo navalis*

Enige toelichting omtrent bovenvermelde gegevens is uiteraard noodzakelijk. Typisch is hier wel het feit dat recent en fossiel materiaal door elkaar gehaald worden. De soorten die met °° zijn aangeduid zijn volgens mij van fossiele oorsprong

het teken ° geeft de soorten aan die m.i. twijfelachtig van recente aard zouden zijn. De kans dat bepaalde soorten aangevoerd zijn (op wier of andere drijvende voorwerpen) bestaat natuurlijk ook, deze mogelijkheid wordt hier dan ook niet uitgesloten.

Een tweede punt zijn de nogal vaag gebleven vindplaats-gegevens, het is daarbij niet uitgesloten dat de zogenaamd opgeviste exemplaren afkomstig zijn van buiten onze territoriale wateren zoals bijvoorbeeld uit het Kanaal of van de Engelse Oostkust.

De determinaties zelf zijn moeilijk te interpreteren, doch de opgave van de soort *Donax trunculus* en de verwarring tussen *Helcion pellucidum* en *Acmaea virginea* doet vermoeden dat een en ander nog niet helemaal op zijn pootjes stond.

Niettegenstaande de onvolledigheden die tussen de waarnemingen sluipen leek het mij toch interessant om het werk van één van onze pioniers even in het daglicht te stellen, vooral omdat vermoedelijk nog meer waardevolle gegevens van Paul Pelseneer zich in stoffige archieven bevinden en waarschijnlijk maar weinig bekend zijn bij mensen die zich voor onze mariene fauna interesseren.

+ = 1882

- = 1883

Literatuur

- Beedham G.E., 1972. Identification of the British Mollusca. Hulton group keys.
- Glibert M., 1954. Pleurotomes du Miocène de la Belgique et du Bassin de la Loire.
Verh. Kon. Belg. Inst. Natuurw. 129:75 pp.
- Mc Millan N.F., 1973. British Shells. 196 pp.
- Parenzan P., 1970. Carta d'identita delle conchiglie del Mediterranea. I. Gasteropodi.
Bios Taras Editrice.
- Pelseneer P., 1882. Etudes sur la faune littorale de la Belgique. Mollusques & autres animaux inférieurs recueillis sur la côte Belge en 1882. Ann. Soc. roy. Malac. Belg. 17: 31-43.
- Pelseneer P., 1883. Idem.
Ann. Soc. roy. Malac. Belg. 18: 116-121.

De Wulk 8
8390 Knokke-Heist